

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 7/2009 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 3 § i lagen om yrkesutbildning samt 1 § i lagen om finansiering av undervis- nings- och kulturverksamhet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 8 september 2009 en proposition med förslag till lagar om ändring av 3 § i lagen om yrkesutbildning samt 1 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (RP 107/2009 rd) till kulturutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Mika Tammilehto, undervisningsministeriet
- konsultativ tjänsteman Kai Koivumäki, arbets- och näringsministeriet
- undervisningsråd Ulla Aunola och direktör Pasi Kankare, Utbildningsstyrelsen
- lektor, studiehandledare Katriina Sipilä, Kokkolan sosiaali- ja terveystieteiden opisto
- direktör, rektor Juha Reivilä, samkommunen Kotkan—Hämeenlinnan seudun koulutuskuntayhtymä

- utvecklingschef Maija Aaltola, Omnia ammattopisto
- specialmedarbetare Inkeri Toikka, Undervisningssektorns Fackorganisation
- intressebevakningssekreterare Timo Kontio, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund — SAKKI rf
- ordförande Ville Virtanen, Förbundet för Gymnasisterna i Finland
- ordförande Kalle Kiilo, Alliansen för Finlands Studerande — OSKU r.f.
- ordförande Kari Hernetkoski, Studiehändelserna i Finland rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Finlands näringsliv
- Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- Finlands Kommunförbund
- Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- akademiforskare, docent, pedagogie doktor Aini-Kristiina Jäppinen, Jyväskylän universitet.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om yrkesutbildning ändras så att där föreskrivs om sådan orientering och förberedande utbildning före den

grundläggande yrkesutbildningen som underlättar ansökan till yrkesutbildning och stärker studiemotivationen. Utbildningen är speciellt rik-

tad till de unga som slutför sin grundläggande utbildning men ännu inte har någon klar uppfattning om sitt yrkesval eller tillräckliga färdigheter att kunna söka till en yrkesutbildning eller klara av studierna. Vid behov ska också de som avbrutit yrkesutbildning eller gymnasieutbildning kunna delta i den här utbildningen. Utbildningen är i regel inte avsedd för studerande som behöver specialundervisning och ersätter inte heller grundskolans påbyggnadsundervisning.

Det föreslås att lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet ändras så att

de bestämmelser som gäller finansieringen av grundläggande yrkesutbildning tillämpas på finansieringen av utbildning som orienterar och förbereder inför grundläggande yrkesutbildning.

Lagarna avses träda i kraft vid ingången av 2010.

Ändringen av lagen om yrkesutbildning tillämpas på orienterande och förberedande utbildning inför grundläggande yrkesutbildning som påbörjas den 1 augusti 2010 eller därefter.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning anser utskottet att propositionen är behövlig och motiverad. Orienterande och förberedande utbildning kan sänka tröskeln till den lämpligaste examensinriktade utbildningen för de unga som slutför sin grundläggande utbildning. Ett försök har visat att orienterande och förberedande utbildning inför yrkesutbildning är ett bra sätt att lösa de problem som kan uppstå i övergångsfasen efter grundskolan. Utskottet tillstyrker lagförslagen utan ändringar med följande anmärkningar.

Den examensinriktade grundläggande yrkesutbildningen har utökats på så sätt att antalet studerande har ökat med totalt 7 150 genom beslut som fattats 2008—2009. Det betyder att allt fler unga som går ut grundskolan får bättre möjligheter till studieplats och fortsatta studier. Men statistiken visar att dagens utbildningsutbud inte når ut till alla unga. Det förekommer regionala problem med att få nybörjarplatserna att matcha antalet sökande. Enligt en rapport av arbets- och näringsministeriet fanns det ca 10 000 arbetslösa unga med enbart grundläggande utbildning i slutet av våren. De utgjorde alltså en tredjedel av alla arbetslösa unga. Den här gruppen konstaterades ha den största risken att marginaliseras.

Utskottet anser att yrkesstarten hjälper i synnerhet den här gruppen att få utbildningsmöjligheter. Andelen utbildningar som förbereder och tränar inför yrkesutbildning omfattade 2008 omkring 5 000 studerande, vilket motsvarar omkring 3,5 procent av hela antalet studerande i grundläggande yrkesutbildning. Enligt en uppföljningsstudie kring genomslaget av yrkesstarten, alltså försöket med orienterande och förberedande utbildning inför grundläggande yrkesutbildning, hade ungefär 70 % av deltagarna under tre läsår, 2006—2009, hittat en studieplats inom yrkes- eller gymnasieutbildning eller annan utbildning, kommit ut i arbetslivet eller börjat i läroavtalsutbildning inom ett år. Ungefär 5—10 % av dem som inlett yrkesstudier hade rentav börjat studera för att avlägga flera examina.

Utskottet framhåller att utbildningen i första hand bör riktas till dem som hotas av utanförskap och inte nödvändigtvis alls erbjudas som alternativ till att direkt söka till grundläggande yrkesutbildning. Orienterande och förberedande utbildning ger också deltagarna en chans att växa, mogna, sätta sig in i olika alternativ och prova dem i praktiken. Resultaten visar att det här har lyckats. Det är också särskilt bra att de avklarade studierna erkänns och räknas in i de studier som deltagaren fortsätter med efter att ha hittat det rätta ämnet.

Utskottet menar att den orienterande och förberedande utbildningen inför yrkesutbildning

siktat mot rätt mål. Den går ut på att förbättra färdigheterna hos studerande som avslutar grundskolestadiet att övergå till en examensinriktad utbildning och på det sättet stödja hela åldersklassens utbildning på andra stadiet. Utbildningen är speciellt riktad till de unga som avslutar den grundläggande utbildningen men ännu inte har någon klar uppfattning om sitt yrkesval eller tillräckliga färdigheter att söka till en yrkesutbildning eller klara av studierna. Vid behov ska också de som avbrutit yrkesutbildning eller gymnasieutbildning kunna delta i den här utbildningen. Tyngdpunkten ligger heller inte på att undervisa i yrkesämnena utan snarare på att förbättra studiemotivationen. Det är inte ändamålsenligt att på samma nivå fullfölja flera förberedande utbildningar. Utskottet oroar sig fortfarande för de unga som blir utan yrkesstartplats också. Därför behövs det verkstäder, uppsökande ungdomsarbete och andra insatser mot utanförskap bland unga.

Det främsta målet bör vara att den unga efter den grundläggande utbildningen direkt inleder examensinriktad utbildning på andra stadiet, antingen i gymnasium eller yrkesutbildning. Den orienterande och förberedande utbildningen inför grundläggande yrkesutbildning bör inte marknadsföras som ett sabbatsår. Följaktligen ska ansökningstiden infalla efter den egentliga gemensamma ansökan som kompletterande ansökan eller tilläggsansökan i juli och augusti. Förberedande utbildning är inte ett alternativ till examensinriktad utbildning.

De unga som blir utan studieplats är en mycket heterogen grupp. De har mycket olika studiemotivation och mål för sitt yrkesval. Utbildningen ordnas individuellt på så sätt att eleven tillsammans med läraren utformar en personlig studieplan utifrån sina egna behov och därmed får ut mer av utbildningen och viktiga upplevelser av att lyckas. Tillsammans leder dessa till större självkänsla och bättre studiemotivation samtidigt som det blir lättare för eleven att hitta rätt ämne. För att eleverna ska gå framåt efter egen förmåga och flexibelt kunna övergå till annan utbildning måste de ha möjlighet att inleda examensinriktad utbildning också mitt under året.

Utbildningen är vanligen inte avsedd för studerande som behöver specialundervisning, eftersom de vid behov kan söka in till tränande och rehabiliterande undervisning och handledning för studerande med handikapp. Men de unga kan lida av något som försvårar inläringen och därför behöva stöd. Tränande och rehabiliterande undervisning och handledning för funktionshindrade är inte rätt plats för dem och de vill inte ta emot en sådan studieplats även om de blir erbjudna. Det viktiga är att yrkesstarten kan tillhandahålla särskilt stöd t.ex. i fråga om inläringssvårigheter och sociala problem.

Utskottet påpekar att undersökningen kring försöket visar att yrkesstarten behöver förbättras på vissa punkter: att deltagarna får stöd för livshantering, att de utgör en heterogen grupp, försöken ska bli en integrerande del av hela organisationen eller läroanstalten, elever av många olika slag har ibland mycket individuella lärospår som ska genomföras inom ramarna och gränserna för den utbildningsstruktur och de utbildningsområden som organisationen eller läroanstalten erbjuder plus att det behövs samordnad praxis för att orientera sig och träna inför arbetslivet.

Även om yrkesstarten inte ersätter påbygg- nadsundervisningen efter den grundläggande utbildningen ska eleverna ges möjlighet att höja sina betyg från grundskolan. En sådan möjlighet motiverar dem att studera t.ex. modersmålet, det andra inhemska språket, engelska eller matematik. Sådana kunskaper är viktiga för att stärka studiefärdigheterna inför yrkesutbildning.

Enligt 30 § i lagen om yrkesutbildning har en studerande rätt att få orienterande och förberedande studier som till sina centrala delar motsvarar målen och kraven i läroplanen bedömda och erkända. Utskottet menar att studiemotivationen förbättras om avklarade studier godkänns. Samtidigt får eleverna en inblick i olika yrkesstudier och syftet med dem.

Studiehandledning

Utbildningen ska planeras efter elevens behov. Praktiskt arbete, introduktion och vägledning

innehåll bildar en helhet där studiehandledningen får en framträdande betydelse. Utskottet understryker vikten av kompetent studiehandledning.

Utskottet har länge i olika sammanhang lyft fram betydelsen av tillräcklig studiehandledning och vägledning. Målet är att så många unga som möjligt redan under den grundläggande utbildningen blir mogna för ett val av fortsatt studieplats. Därför ser utskottet det som nödvändigt att satsa mer på elevhandledning och studievägledning. Tillräcklig och kompetent studievägledning som börjar i tid kan betydligt förbättra den ungas färdigheter att söka till den lämpligaste fortsatta utbildningen. Det räcker inte med t.ex. arbetspraktik bara i slutet av nionde klassen. Studievägledningen måste börja tidigare, senast i åttonde klassen. Exempelvis Next Step-mässorna ger också yngre elever en inblick i olika yrken och får dem att tänka igenom lämpliga utbildningsmöjligheter.

De positiva pedagogiska erfarenheterna av yrkesstarten bör nyttiggöras och i möjligaste mån tillämpas inom den grundläggande utbildningen, framför allt i slutskedet, under de sista studieåren.

Utskottet framhåller att vikten av pedagogisk kompetens framhävs inom orienterande och förberedande utbildning. Den gruppansvariga har nytta av utbildning som yrkeslärare, speciallärare och studiehandledare. Det är till fördel att arbeta i par eftersom studierna är omfattande och för att lärarna ska orka med arbetet. Lärarutbildade kan arbeta tillsammans med t.ex. en samhällspedagog eller socionom.

Tillgången till utbildning och konsekvenserna för nybörjarplatserna

Unga på olika håll i Finland bör ha möjlighet till orienterande och förberedande utbildning efter behov. Så har det inte varit hittills, eftersom kommunerna har satsat på tjänster för unga på olika sätt.

Den orienterande och förberedande utbildningen inför grundläggande yrkesutbildning har

i försöket genomförts inom ramen för utbildningsanordnarnas totala elevantal enligt deras tillstånd att ordna utbildning. Ett system som bygger på tillstånd att ordna utbildning är befoget i fråga om orienterande och förberedande utbildning, anser utskottet. Det kan dock bli ett problem att studieplatserna inom förberedande utbildning leder till att nybörjarplatserna på andra stadiet minskar. När verksamheten har blivit etablerad bör studieplatserna därför läggas till i tillstånden att ordna utbildning. Studieplatserna inom förberedande utbildning får inte leda till att utbildningen till grundexamen minskar och därigenom öka risken för utanförskap bland unga. Dessutom koncentreras ofta behoven av yrkesstart respektive studieplatser på andra stadiet till samma regioner och då räcker inte det sammantagna antalet studieplatser till. Om den unga trots allt inte får möjlighet att fortsätta med yrkesutbildning eller gymnasieutbildning efter den förberedande utbildningen, kommer antalet platser inte till nytta fullt ut. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om insatser mot marginalisering av unga (KuUU 10/2008 rd) och framhåller att de unga bör tillförsäkras en fortsatt studieväg.

Utskottet påpekar att det är svårt för invandrarelever att börja studera efter grundskolan. Yrkesstarten är ett bra stöd i övergångsfasen också i det avseendet.

Uppföljning

Det är viktigt att på riksplanet bevaka tillträdet till orienterande och förberedande utbildning, deltagarantalets utveckling och den regionala tillgången. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*). Dessutom bör undervisningsministeriet senast 2010 informera kulturutskottet om antalet deltagare i utbildningen nästa år och den regionala tillgången.

Utskottet anser att ett poängsystem som bygger på kunskaper och studieprestationer stärker studiemotivationen.

Förslag till beslut

Således föreslår kulturutskottet

att lagförslagen godkänns utan ändringar och

*att ett uttalande godkänns (**Utskottets förslag till uttalande**)*

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att undervisningsministeriet bevakar tillträdet till orienterande och förberedande utbildning inför yrkesutbildning, utbildningsvolymen, omfattningen av den regionala tillgången och utbildningens effektivitet och lämnar en utredning om detta till kulturutskottet 2012.

Helsingfors den 14 oktober 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Raija Vahasalo /saml
vordf. Tuomo Hänninen /cent
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Paavo Arhinmäki /vänst (delvis)
Merikukka Forsius /saml
Timo Heinonen /saml
Elsi Katainen /cent (delvis)
Anneli Kiljunen /sd
Sanna Lauslahti /saml

Jukka Mäkelä /saml
Mikaela Nylander /sv
Lauri Oinonen /cent
Tuula Pelttonen /sd
Tuomo Puumala /cent
Leena Rauhala /kd
Pauliina Viitamies /sd
ers. Ilkka Kantola /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.